

„Je mi záhadou, jak může Miroslav Holub být tak aktivní a produktivní v obou sférách své tvůrčí činnosti a s bravurou a zřejmým potěšením přecházet od jednoho k druhému. Nicméně tak činí, a přestože mě ani tento unikátní případ nepřesvědčuje o tom, že by věda a poezie bylo jedno a totéž, alespoň mi dokazuje, že jsou to oblasti slučitelné, což samo o sobě není v dnešní době malým výkonem.“ (Lewis Thomas)

MUDr. Miroslav Holub, DrSc., se narodil 13. září 1923 v Plzni. Jeho otec pracoval jako úředník na právním oddělení ředitelství státních drah, matka byla středoškolskou profesorkou francouzštiny a němčiny. Holub studoval na plzeňském klasickém gymnáziu, kde maturoval v roce 1942. Až do konce 2. světové války pracoval jako pomocný dělník na dráze. Po osvobození začal studovat na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, po roce pak přestoupil na medicínu. Při studiu pracoval zároveň jako pomocná vědecká síla v Ústavu pro filozofii a historii přírodních věd. Navštěvoval také přednášky z logiky, filozofie a literární historie na Filozofické fakultě UK a působil ve vysokoškolské organizaci Mladá generace československých přírodovědců. Studium medicíny Holub ukončil v roce 1953. Po absolutoriu nejprve pracoval jako patologický anatom v pražské Nemocnici Na Bulovce. Zde se věnoval zejména histopatologii sekčního materiálu. V roce 1954 nastoupil na místo vědeckého pracovníka na imunologické oddělení Biologického (později Mikrobiologického) ústavu ČSAV, kde využil histopatologický přístup pro analýzu vývoje lymfocytů v krvetvorných tkáních a omentu. V roce 1958 obhájil kandidátskou disertační práci zaměřenou na experimentální morfologii tvorby protilátek a získal titul kandidáta věd.

Miroslav Holub absolvoval řadu stáží v různých vědeckých institucích po celém světě. V letech 1965–1967 byl vědeckým pracovníkem Výzkumného ústavu veřejného zdraví (Public Health Research Institut) v New Yorku a v letech 1968–1969 působil v Ústavu Maxe Plancka pro imunologii (Max Planck Institut für Immunologie) ve Freiburgu. V roce 1970 byl Holub z politických důvodů z ČSAV propuštěn. V roce 1972 nastoupil do imunologické skupiny nově založeného Institutu klinické a experimentální medicíny (IKEM) v Praze-Krči. Zde se věnoval důsledkům thymektomie na vývoj lymfatických tkání, což jej vedlo k použití přirozeného modelu athymických nahých myší. V roce 1991 získal titul doktora věd. V IKEMu pracoval až do roku 1994. Po odchodu z tohoto ústavu nastoupil jako vedoucí pracovník do Mikrobiologického ústavu AV ČR. Vědě se věnoval až do konce svého života – zabezpečen grantem pracoval na objasnění vztahu imunity a termoregulace. Jako vědec dosáhl Miroslav Holub významného postavení s mezinárodním ohlasem. Je autorem více než 150 vědeckých prací otištěných v prestižních časopisech a sbornících a monografií *Struktura imunitního systému* (1979) a *Immunology of Nude Mice* (USA, 1989).

Vedle své vědecké činnosti se Holub soustavně zabýval i literární tvorbou. Jeho básnické začátky spadají do období konce 2. světové války a záhy po ní. První básně publikoval ve Svobodném slově (1946), Ohnici (1947) a Kytici (1948). Pak se jako básník odmlčel a věnoval se výhradně medicíně a vědecké práci. Tvořit začal opět ve druhé polovině padesátých let – příspěvky vycházely v Květnu, Novém životě, Literárních novinách, Kultuře, Hostu do domu a dalších časopisech. Básnicky se profiloval ve skupině kolem časopisu Květen. Statí *Náš všední den je pevnina* (časopis Květen, 1956) se podílel na teoretické formulaci zásad tzv. poezie všedního dne, namířené proti falešnému optimismu a patosu, a sám je také svou tvorbou důsledně naplňoval.

Kněžně Holub debutoval už jako vyzrálý autor. První sbírkou je *Denní služba* (1958), která patří do vlny poezie všedního dne. Holub přinesl do mladé české poezie vlastní osobitou notu. Jeho básnická metoda staví na intelektu a myšlence. Verš je břitký, věcný a střídmy, básně mají racionální kompozici. Z vědeckého prostředí Holub přenesl do své poezie analytický, výrazně intelektuální pohled na skutečnost a pokus sblížit imaginaci s přesným jazykovým vyjádřením. Potlačuje hodnotící přídavná jména, základem je substantivum a sloveso.

I z dalších sbírek ze šedesátých let je patrné, že jeho pojetí je blízká poezie jasná, zřetelná, pojmenovávající fakta skutečnosti. Holubovo vyjadřování se řídí zásadou „méně je více“. Jeho verš je nezřídka epigramatický, chce působit spíše na čtenářův intelekt než na jeho city. Často používá aforismy, paradoxy, ironický nadhled. Velmi často spojuje svět poezie se světem vědy. Tvorba je programově nesentimentální, nepoeticky věcná, ale je to přesto stále poezie. V roce 1960 vychází sbírka *Achilles a želva* s antickými metaforami. O rok později byl vydán *Slabikář* (1961). V této sbírce Holub kritizuje strnulost, odtrženost od života, nemorálnost, bezdůvodnou nadřazenost a pochybnou sebejistotu a nelidskost. Část básní tvoří dějinné antiportréty (např. *Napoleon, Kaprál, který probodl Archimeda, Goethe, Sokrates*). Dále následovala sbírka *Jdi a otevři dveře* (1961). Další vydanou sbírkou je *Kam teče krev* (1963), v níž se autor zamýšlí nad otázkami života a smrti. Básně jsou psané k uměleckým fotografiím z prostředí nemocnice a lékařských laboratoří. *Zcela nesoustavná zoologie* z roku 1963 je rovněž básnickým doprovodem k fotografiím. V roce 1963 vychází také sbírka lyrických básní *Tak zvané srdce*. Kniha *Anamnéza* (1964) je menším výběrem z Holubových sbírek z let 1958–1963. V letech 1960, 1962 a 1963 Miroslav Holub obdržel ceny nakladatelství Mladá fronta.

Další básnické sbírky následovaly až po delší přestávce. V roce 1969 vychází sbírka *Ačkoli*, která je vrcholem první etapy básnickovy tvorby. Kromě básní se zde objevuje i útvar lyrické prózy, jakýsi mini-esej. Dosud optimistický Miroslav Holub tu s ironickým úsměvem odhaluje prázdnotu pod povrchem věcí, zvláště v části reagující na realitu po srpnu 1968. V roce 1970 vychází *Beton* s podtitulem *Verše z New Yorku a z Prahy*, kde autor shrnul hlavně verše napsané za amerického pobytu a kde se pokusil o nové tóny a cesty.

V sedmdesátých letech, v období normalizace, nesměl Miroslav Holub kvůli svým politickým názorům v období tzv. pražského jara a básni, v níž reagoval na sebeupálení Jana Palacha, publikovat. Byl oceňován jako autor ideově dezorientovaný. Byl vyloučen ze Svazu čs. spisovatelů, sazba jeho knihy básní *Stručné úvahy* byla v roce 1971 rozmetána. Literárně se musel odmlčet, věnoval se pouze vědecké práci. V roce 1973 vyšla v deníku Práce Holubova sebekritika, v níž se distancoval od své předchozí tvorby i činnosti, politických postojů v roce 1968–1972. Holub však autorství článku popíral; tvrdil, že nic takového sám nenapsal.

V domácím periodickém tisku začaly být Holubovy příspěvky uveřejňovány až od roku 1978. Sbíрка *Naopak* mohla vyjít až v roce 1982. Zahrnuje proto tvorbu celého minulého desetiletí. První oddíl je tvořen „stručnými úvahami“, které obrazně komentují aktuální životní problematiku, druhý oddíl je sjednocen mýtickou postavou Mínotaurovou a třetí oddíl vynalézavě předestírá podstatu jevů v soustředění na jejich genezi. V básních se střetává věčnost a doslovnost vyjádření s metaforickým náznakem přesahu, hovorovost s archaičností, výsměšnost s monumentalizující obřadností stylizace. Celá sbírka je poznamenána kriticismem, skepsí a pochybnostmi.

V roce 1986 vychází kniha scénických básní *Interferon čili o divadle*. Sbíрка je ovlivněna podněty a poznatky z oblasti exaktních věd. V první části se obrací k obraznému světu „anatomických zážitků“, v dalších třech využívá analogii s prostředím divadla. Básně mají podobu prozaických scénářů a lyrický subjekt se stylizuje do postavení ironicky hořkého komentátora. Sbíрка veršů *Sagitální řez* vyšla v roce 1988. Sbíрка *Syndrom mizející plíce* z roku 1990 podává zřetelný, racionálně pojatý obraz každodenního života. *Ono se letělo* s podtitulem *Suita z rodného města* (1994) je autorovou životní bilancí, knihou vzpomínek na dětství a mládí. Je to mozaika krátkých próz a básní, tematicky sjednocených a doprovázených fotografiemi mizející staré Plzně.

V roce 1998 byl vydán soubor veršů z devadesátých let s názvem *Narození Sisyfovo. Básně 1989–1997* (autor se vydání knihy nedožil). Sbírkou prostupuje pro Holuba typická vědecká věčnost i krutá ironie, s níž pohlíží na stav a zákonitosti světa. Drsnost, intelektuální břitkost a ironii, známou z jeho dřívějších knih, zde doplňuje dříve nebyvalá duchovní dimenze a autorův sílící smutek z okolního světa.

Kromě básní psal Miroslav Holub také prózu: cestopisné reportáže, knihy o smyslu a dobrodružství vědy a vědeckého poznání, vynikající eseje a populárně naučné stati. V roce 1963 vyšla sbírka „poloreportáží“ *Anděl na kolečkách. Poloreportáž z USA*. Holub tento cestopis napsal na základě dojmů z pobytu v USA a získal jím značnou popularitu. Byla to nejvydávanější autorova kniha za jeho života.

V roce 1965 byly vydány *Tři kroky po zemi. Příběhy a myšlenky kolem vědy*. Jde o zajímavou a pestrou koláž citátů, příběhů, anekdot, výpisků a postřehů o vědě a vědcích. Kniha je promyšleně komponována, je stylizována aforisticky. Autorovi jde hlavně o smysl a étos vědy a vědeckého

poznání. Zamýšlí se nad otázkami vědy a člověka, vztahy civilizace, vědy a techniky a velmi otevřeně hovoří o četných problémech, přednostech i záporech vědy – naší i cizí. Momentky ze světa vědeckých laboratoří jsou proloženy výroky významných vědců o smyslu vědecké práce.

V knize *Žít v New Yorku* (1969) se Holub poklonil jednomu z nejobdivovanějších měst světa. Jeho pohled je laskavý, sžíravý, humorný, vážný, tendenční i objektivní. Zamýšlí se nad způsobem existence člověka v soudobé civilizaci, jejímž hypermodelem je svět americký. Záznam nesmírného množství zajímavých postřehů a živých detailů nakonec vyúsťuje ve víru, že lidé se vždy postaví proti tomu, co je přesahuje, a tedy i proti nadměrné civilizaci.

V roce 1987 vychází kniha úvahových, intelektuálně pojatých sloupků *K principu rolničky* s podtitulem *Poznámky a námitky na 43 řádek doprovázené myšlenkami druhých o vědě, kultuře a jiných nesnázích*. Jde o autorovo zastavení nad všednodenními problémy, zážitky i předměty oživující čtenářovo vnímání života. *Maxwellův démon čili o tvořivosti* (1988) přináší sedm esejů o člověku a psaní, o tvořivosti, lidské potřebě vtělovat myšlenku do formy a především o tématu autorovi nejbližším: o souvztažnosti umění a vědy. *Nepatrně ne. Zcela malá knížka nadávek, zákazů, odkazů apod.* (1989) je kolekcí poznámek, aforismů, sentencí i rozmanitých autentických textů a nápisů s vlastním komentářem. V roce 1990 vychází *Skrytá zášť věků* – sbírka s nadhledem psaných novinových sloupků. V knize *O příčinách porušení a zkázy těl lidských* (1992) si Holub klade otázky po základech existence a o vývoji světa.

Aladinova lampa. Poloreportáže ze zemí na východ od ráje (1996) navazuje v žánrovém smyslu na *Anděla na kolečkách*. Zde se autor vydává na východ: do Ruska, Číny, Indie, Mongolska a dalších zemí. Prochází místy, která znával z map: stojí u Tádž Mahálu, před istanbulskými mešitami, jede expresem přes Mongolsko i rozsáhlou Sibiř.

V letech 1951–1965 byl Holub výkonným redaktorem přírodovědeckého populárně-vědeckého časopisu *Vesmír*, do roku 1969 byl členem redakční rady tohoto časopisu. Do redakční rady se vrátil po roce 1989. Ve *Vesmíru* publikoval řadu populárně-naučných článků. Od roku 1990 vykonával po dva roky funkci šéfredaktora časopisu *Nová přítomnost*. Miroslav Holub se věnoval také překladatelské činnosti – překládal z angličtiny a polštiny. Uspořádal a vydal výbor *Poe aneb Údolí neklidu* (1972), kniha však vyšla bez uvedení Holubova jména.

V zahraničí platí Holub za jednoho z nejznámějších a nejprekládanějších českých básníků. Jeho literární dílo dosud vyšlo ve více než čtyřiceti jazycích (mezi jinými také v turečtině a islandštině). V roce 1997 Holub získal za své básnické dílo cenu Premio Internazionale Flaiano, kterou každoročně uděluje mezinárodní porota za přínos v oblasti umělecké tvorby.

Miroslav Holub byl viceprezidentem Britské básnické společnosti (British Poetry Society), členem korespondentem Bavorské akademie krásného umění (Bayerische Akademie der Schönen Künste). V letech 1990–1992 zastával funkci místopředsedy Českého centra PEN klubu. Byl také

členem poroty pro udílení světové kulturní ceny Alberta Einsteina (Albert Einstein World Award of Science) a ceny Leonarda da Vinciho (Leonardo da Vinci World Award of Arts) a členem prezidia Evropského kulturního fondu. Byl zakládajícím členem Učené společnosti České republiky a prvním předsedou rady Nadace Pangea, inspirované myšlenkovým odkazem Jana Amose Komenského.

Po Miroslavu Holubovi byla pojmenována planetka s pořadovým číslem 7496 – planetka Miroslavholub, která obíhá kolem Slunce v hlavním pásu planetek mezi Marsem a Jupiterem. Pojmenování planetky je publikováno v katalogu Minor Planet Circulars, kde je zmíněna vědecká i umělecká činnost doktora Holuba.

Miroslav Holub zemřel nečekaně 14. července 1998 v Praze ve věku nedožitých 75 let. Jeho nekrolog přinesla řada světových periodik, např. The New York Times, The Times, The Guardian, The Independent.

(Zpracovala: Věra Slavíčková)